

# HISTORICAL SCIENCES

УДК 327-043.86(436+436.7)

## ЧЕСЬКО-СЛОВАЦЬКІ ВІДНОСИНИ У КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО МИНУЛОГО

**Буравський Олександр Антонович,**  
д. і. н., професор  
Житомирський державний університет  
імені Івана Франка м. Житомир, Україна  
**Власюк Ігор Миколайович,**  
к. і. н., доцент  
Житомирський державний університет  
імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

**Анотація:** проаналізовано досвід чесько-словацьких відносин, з урахуванням їх історичного минулого, показано важливі тенденції їхнього розвитку в останні роки.

**Ключові слова:** Чехія; Словаччина; ЄС; Україна; відносини; поділ.

Досвід чесько-словацьких відносин, у т. ч. на сучасному етапі, є актуальною темою для українських дослідників. Досвід вирішення проблем існування двох народів в єдиній Чехословаччині, розпаду федерації, а також євроінтеграційні процеси та членство обох країн в ЄС, розвиток політичних, економічних відносин між двома країнами, безперечно, заслуговує на вивчення та залучення його у політиці України.

Серед праць українських науковців, присвячених даній темі, необхідно виділити, зокрема, дослідження: В. Андрейка [1], Л. Павлишин [7], Т. Піковської [8], С. Віднянського [2], М. Кріля [5], Т. Мелещенко [6], І. Вовканича, І. Шніцара [3] та ін.

Метою дослідження є аналіз здобутків і проблем чесько-словацьких відносин, з урахуванням їхнього історичного минулого.

Історія Чехії та Словаччини до ХХ ст. насичена багатьма історичними подіями, боротьбою за незалежність. Чеський і словацький народи проживали поруч, однак їх доля склалася по-різному. Державотворчі процеси у Чехії прискорились після виходу князівства з-під влади Великої Моравії. Чехія була відомим середньовічним королівством, у якій у XIV ст. був політичний центр Священної Римської імперії. Словаки з Х ст. перебували під владою Угорського королівства, не маючи можливості створити власну державу. Чесько-словацькі відносини були тісно пов'язаними із гуситським рухом, складними відносинами усередині Габсбурзької монархії. Перша світова війна стала катализатором змін, у яких чехи та словаки об'єдналися в одну державу через низку чинників [5, с. 47].

Історія чесько-словацьких відносин у ХХ ст. свідчить про прагнення словаків до широкої автономії в межах єдиної Чехословацької держави. Відомо, що у 1920-х – 1930-х рр. таку політику проводили словацькі партії у парламенті країни [8, с. 89].

Мюнхенська угода 1938 року, за якою Чехословаччина втратила ряд територій (зокрема, Судетську область), активізувала сепаратні процеси і призвела до створення Словацької держави, що стала союзницею нацистської Німеччини у період Другої світової війни.

Подальший розвиток Чехословаччини показує наявність у ній словацького національного питання, яке не було вирішено остаточно в період існування комуністичної влади в країні.

Відома подія в історії Чехословаччини – Празька весна 1968 року стала результатом приходу до влади реформаторських сил на чолі з Александром Дубчеком, словаком за походженням. На думку І. Вовканича, І. Шніцара, словацьке національне питання прискорило ці процеси в КПЧ, а також спроби побудови країни на федеративних засадах [3, с. 66].

Після Оксамитової революції 1989 року відносини між чехами та

словаками на політичному рівні суттєво загострилися. Це було пов'язано із прагненням словаків до самостійності та незалежності, а також перехідними процесами у суспільстві на шляху до ринкової економіки. Наслідком загострення національних і політичних відносин у Чесько-Словацькій Федеративній Республіці став поділ країни [6, с. 119-120].

Також важливо зазначити, що після розпаду Чехословаччини нові республіки долали складні процеси перехідного етапу у розвитку економіки та політичному житті. Попри політичну боротьбу всередині кожної країни, Чехія змогла швидше стабілізувати політичну систему, у той час як у Словаччині йшла довга боротьба між правлячою партією Рух за демократичну Словаччину та іншими політичними силами.

Об'єднуючим моментом міждержавних політичних відносин обох країн були євроінтеграційні процеси. На цьому шляху більш вдалими були зусилля Чехії. Словаччина змогла виконати необхідні умови для вступу, незважаючи на проблеми перехідного періоду. Тому обидві країни змогли стати членами ЄС у 2004 р. [7, с. 169].

Досвід чесько-словацьких відносин на сучасному етапі є важливим прикладом добросусідства між двома народами, прагнення зберегти та наповнити його новим змістом у сучасних умовах.

Окремі дослідники зазначають про успіхи транскордонного співробітництва між Чехією та Словаччиною, співпраці між органами місцевого самоврядування у прикордонних областях, торговельної політики, що допомогло обом країнам на шляху до членства в ЄС [1, с. 109].

Останнім часом виникли розбіжності між двома країнами щодо поглядів на російсько-українську війну. Новообраний прем'єр-міністр Словаччини Роберт Фіцо вважає, що рішення чеської влади поставити на паузу міжурядові консультації зі Словаччиною, виникло через різне бачення цієї війни чеською та словацькою владою. Фіцо зазначив, що це не вплине на проведення Словаччиною суверенної зовнішньої політики [9].

З іншого боку, Чехія та Словаччина разом з Україною підписали 28 квітня

2023 року декларацію, в якій висловили підтримку нашій державі щодо вступу до НАТО та ЄС, засудили російське вторгнення в Україну, виступили за притягнення до відповідальності винних у скоєнні воєнних злочинів та злочинів проти людяності в Україні [4].

Узагальнюючи зазначимо, що чесько-словацькі відносини у контексті їх історичного минулого пройшли загальною мирний, але складний шлях, враховуючи різні чинники, особливо державотворчі процеси у ХХ ст. На сучасному етапі вони набули нового змісту і динаміки, на основі утворення незалежних Чехії та Словаччини після поділу федерації 1992 р. Співпраця між двома країнами тісно пов'язана як з традиційним добросусідством обох народів, так і значною мірою з інтеграцією та членством їх в ЄС. Розбіжності між поглядами Чехії та Словаччини виникли через різні позиції влади обох країн щодо російсько-української війни, однак вони підтримують нашу державу в її євроінтеграційних прагненнях та засуджують російське вторгнення в Україну.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрейко В. Чесько-словацькі відносини: сучасні гіпотези розвитку. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2021. №2. С. 91-122.
2. Віднянський С. Еволюція політики Словаччини та Чехії щодо війни Росії проти України (до 30-річчя проголошення незалежності Словацької та Чеської республік). *Україна дипломатична*. Вип. XXIV. С. 62-76.
3. Вовканич І., Шніцер І. Словацьке національне питання в ЧССР напередодні "Празької весни" 1968 року. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2018. Вип. 27. С. 55-69.
4. Кирилюк Т. Чехія і Словаччина підтримують Україну на шляху до ЄС і НАТО. *DW*. 28.04.2023. URL: <https://www.dw.com/uk/cehia-i-slovaccina-deklaraut-pidtrimku-ukraini-na-slahu-do-es-i-nato/a-65470072> (дата звернення: 20.06.2024)
5. Кріль М. Утворення і розвиток першої Чехословацької республіки: політичний і національний чинники. *Україна–Європа–Світ*. Вип. 2: Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини /

Гол. ред. Л. М. Алексієвець. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. С. 47-55.

6. Мелещенко Т. В. Мирне розділення Чехо-Словацької Федеративної Республіки та позиція Гавела у цьому процесі. *Гілея: Зб. наук. праць*. Київ, 2010. Вип. 33. С. 114-121.

7. Павлишин Л. Зовнішня політика Чеської Республіки: становлення та пріоритетні напрями розвитку (1993 – 2004 рр.): Монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. 224 с.

8. Піковська Т. В. Національне питання в програмах політичних партій Першої Чехословацької республіки 1918-1938 рр. Вінниця : Нова Книга, 2020. 168 с.

9. Фіцо каже, що Чехія поставила під загрозу відносини зі Словаччиною через Україну. *Європейська правда*. 07.04.2024. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/03/7/7181243/> (дата звернення: 23.06.2024)